

Kádárról valamennyi kritika elismerően, olykor egészen elragadtatva számolt be, mint hazája legmodernebb festője, aki magába szívta Paul Klee és Marc Chagall festészetét, hogy azt a saját képére formálva, egy teljesen egyedi látásmódot hozzon létre, sőt, harmonikus színhasználata még Kleet is felülmúlja.¹

KÁDÁR BÉLA (1877-1956)

Concertina, 1926

KÁDÁR BÉLA (1877-1956)

Concertina, 1926

Olaj, vászon | Oil on canvas, 104x94 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Kádár Béla

Kezdő ár | Starting price: 40 000 000 Ft / 121 212 EUR
Becsérték: 70 000 000 – 90 000 000 Ft
Estimated value: 212 121 – 272 727 EUR

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

- egykor Deák István gyűjteményében
- majd amerikai magángyűjteményben (Los Angeles)

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

- Group exhibition of Paintings, Sculpture and Drawings by American and European artists. The Brooklyn Museum, New York, 1928. június-október. katalógus: szám nélkül (*The Harmonica Player* címen)
- Paintings and drawings by Bela Kadar. Crillon Gallery, Philadelphia, 1930. november 13. – december 20., katalógus: 3. (*Concertina* címen)
- The Hungarian Modernist Bela Kadar. S.P.R Galleries, New York 1931. január 11 – 31., katalógus nélkül
- Bela Kadar (1877-1956). The Fine Arts Gallery of San Diego, San Diego, 1962. január 4 – 28., katalógus: 51. (*Concertina* címen)
- Bela Kadar (1877-1956). Phoenix Art Museum, Phoenix. 1962. szeptember, katalógus: 51. (*Concertina* címen)

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

- Berlin-Budapest 1919-1933. Képzőművészeti kapcsolatok a két város között. Virág Judit Galéria, Budapest, 2016. október 26. - november 27., katalógus: 124.
- L'avant-garde Hongroise à la Galeria Der Sturm 1913-1932. Galerie Alain Le Gaillard, Párizs. 2018. március 15. - május 12., katalógus: 194.

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

- Kádár Béla: Zenészek, 1928. Virág Judit Galéria, Budapest, 2018. 22.

1. Kádár Béla kiállítási katalógusa Philadelphiában.

2. Kádár Béla: Nő macskával, 1926 körül magántulajdon

Today's painting – így hangzott a Brooklyn Múzeum nyári kiállításának mottója 1928-ban. A tárlaton tizenhat, főként amerikai és mindössze három külföldi művész szerepelt. A korabeli beszámolók lelkesen méltatták a modern kiállítást, és külön dicsérték, hogy a jól megszokott nevek mellett a kurátorok friss szemmel választottak ki néhány merész, progresszív és tehetséges európai festőt. Egyikük Kádár Béla

volt. Kádárról valamennyi kritika elismerően, olykor egészen elragadtatva számolt be, mint hazája legmodernebb festője, aki magába szívta Paul Klee és Marc Chagall festészetét, hogy azt a saját képére formálva, egy teljesen egyedi látásmódot hozzon létre, sőt, harmonikus színhasználatát még Kleet is felülmúlja.¹ A *Times Union* írója szerint „Kádár olyan erőteljes hatással volt a közönségre, hogy minden bizonnyal

hamarosan más amerikai kulturális intézmények is követni fogják a Brooklyn Múzeum példáját.”² Nem tévedett.

Az 1928-as kiállítást követően Kádárnak több egyéni tárlata volt Amerikában, mint bármilyen más magyar festőnek, sőt, valójában nem is ez volt az első alkalom, hogy képei láthatóak voltak a tengerentúlon.

3. Deák Imre Kádár Béla festménye előtt csellózik

Az 1920-as években Kádár már sikeres és elismert festő volt Németországban, és rendszeresen szerepelt a legendás berlini Der Strum Galéria tárlatain. Katherine S. Dreier, a new york-i Societé Anyonyme elnöke 1926-ban látogatott Berlinbe, hogy anyagot gyűjtsön egy tervezett kiállításához a Brooklyn Múzeumba, melynek célja a nemzetközi modern festészet bemutatása volt. A Sturmiban választotta ki többek közt Kádár alkotásait is. Az 1926-os brooklyn-i kiállításán figyelt fel Kádár képére a múzeum igazgató-

ja, aki egy másik lehetőséget ajánlott Kádárnak: meghívta, hogy legújabb műveivel részt vegyen a – fent már említett – kollektív tárlaton 1928-ban. A bemutatón Kádár személyesen vett részt, majd kinti barátainak is köszönhetően, egy teljes évet töltött Amerikában.

Kádár még Budapesten ismerkedett meg és kötött életre szóló barátságot a világhírű csellós Deák Istvánnal és családjával.³ Kádár maga is rajongott a zenéért, kiválóan játszott zongorán,

gyerekeit pedig komolyzenei képzésben részesítette. Szenvedélye végigkíséri az életművet, képein gyakran láthatunk koncertező muzikusokat és különféle hangszereket, leggyakrabban hegedűt, nagybőgőt vagy éppen csellót.

A concertina a tangóharmonika egyik fajtája, eredetileg Angliából származik, de később Németországban is népszerűvé vált: a most aukcióra kerülő festményen látható concertina a német típusra hasonlít.

Egy művészettörténész kutatómunkáját és egy festmény beazonosítását nagyban megkönnyítheti az egyedi cím, a kiállítási katalógusok többsége ugyanis reprodukciót nem tartalmaz, méretet sem mindig, így sokszor csak a címre, illetve az árakra lehet támaszkodni. Mivel ez az egyetlen olyan képe Kádárnak, ahol ennek a ritka és különleges hangszernek állított emléket, a *Concertina* provenienciája könnyen megfejthető. Először az 1928-as brooklyni kiállításon volt látható, majd következett New York, Philadelphia, San Diego és Phoenix. A phoenix-i kiállításról dicsőően számolt be az *Arizona Republic*, Kádár egyik festményét is

reprodukálták, és külön kiemelték a *Concertinát*, amely tömör szerkezetével és letisztultságával olyan nagy festők sorába emeli a magyar festőt, mint Ferdinand Léger vagy Picasso.⁴

A festmény sokáig a Deák család tulajdonában volt, akik az évek során barátságuk és támogatásuk jeleként komoly kollekciónak hozták létre Kádár műveiből, majd az 1970-es években egy los angeles-i magángyűjteménybe került.

Deák Istvánnak fontos szerepe volt abban, hogy Kádár nevét ismertté tegye Amerikában, kiállításokat, bemutatókat szervezett a számára azután is, hogy a művész hazatért Budapestre.

Ebben nagy segítségükre volt az ismert kritikus, kurátor és művészeti író, Christian Brinton (1870-1942), aki Kádár philadelphiai katalógusának bevezetőjét írta, és aki maga is több képet is vásárolt tőle. Brinton művészetelméleti tevékenysége mellett komoly gyűjtő is volt, érdeklődése középpontjában az orosz avantgárd és a kubizmus állt. A húszas években kiállítást rendezett többek közt Natalia Goncsarovának és Mihail Larionovnak. Gyűjteményét halála után a Philadelphia Museum of Art-ra hagyta, igen jelentős Kádár képekkel, köztük egy kiemelkedő kvalitású portréval is, melyet Kádár festett barátságuk emlékére.

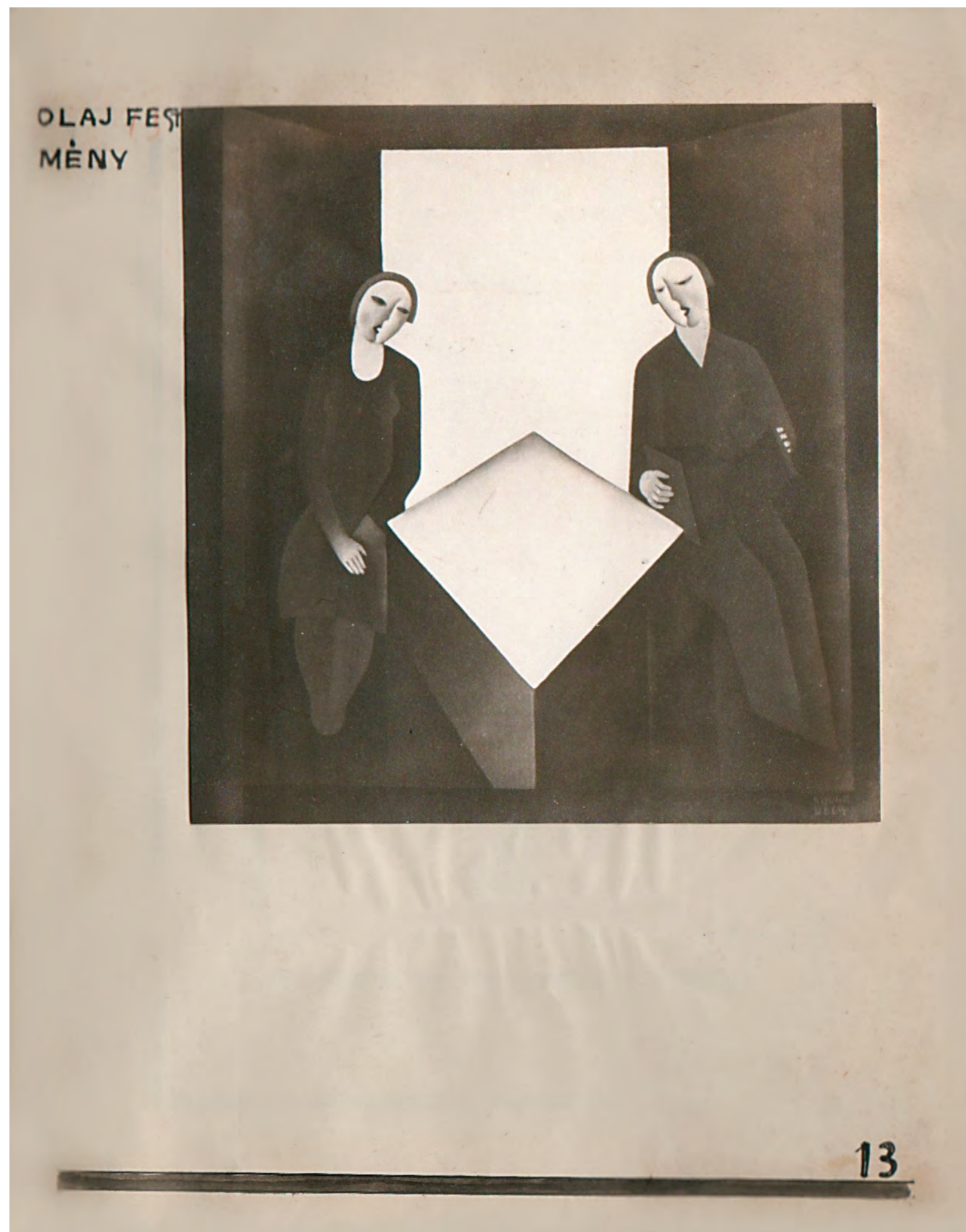
4. Kádár Béla: Egy kritikus portréja (Christian Brinton portréja), 1925
Egykor Christian Brinton gyűjteményében.
Philadelphia Museum of Art, Philadelphia
Fotó: Philadelphia Museum of Art, 1941-79-105.

5. Kádár Béla: A váratlan látogató, 1928
Egykor Christian Brinton gyűjteményében.
Philadelphia Museum of Art, Philadelphia
Fotó: Philadelphia Museum of Art, 1941-79-101

6. A *Concertina* reprodukciója a Rónai albumban

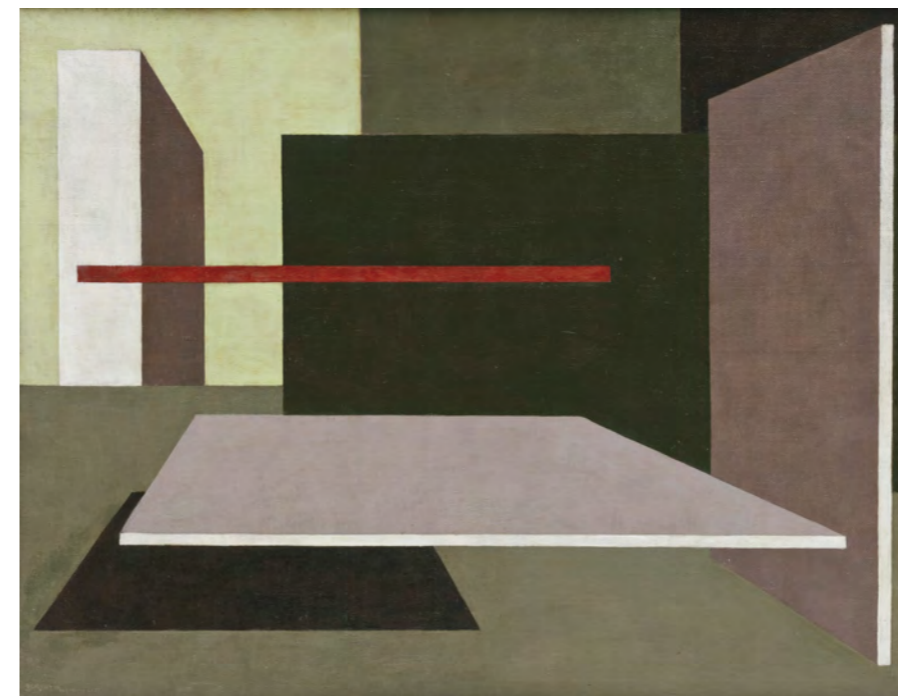

7. Oskar Schlemmer: Asztalnál, 1923
magántulajdon

8. Oskar Schlemmer:
Vázlat a triadikus baletthez, 1924

11. Bortnyik Sándor: Geometrikus formák térben, 1923.
Moder Museum of Art, New York

12. Bortnyik Sándor: Zöld számár, 1924.
Magyar Nemzeti Galeria, Budapest

A *Concertina* azonban még Európában készült, az amerikai út előtt.

Az ismert történet szerint Kádár Kassák Lajos ajánlólevelével a zsebében érkezett Berlinbe 1921-ben és kereste fel az avantgard művészet fellegetvárának számító Der Strum Galériát, valamint annak vezetőjét, Herwarth Waldent. A legendás galerista jól jövedelmező és prosperáló kapcsolatot alakított ki Kádárral, kiállítási lehe-

tőséget biztosított számára, valamint a galériával azonos nevű folyóiratban publikálta rajzait. Kádár termékeny művész volt, és az említett időszakban a Sturm egyik meghatározó képviselőjévé lépett elő. Fogékony volt a korszak valamennyi stílusirányzatára és pontosan ismerte az 1920-as évek Berlinjének nemzetközi "erőviszonyait".

Kádár figyelemmel követte a Bauhaus tevékenységét, az 1926 körül készült képeinek tér-

szerkezete ugyanis Bortnyik Sándor műveinek, illetve Oskar Schlemmer mechanikus színpad kísérleteinek ismeretéről tanúskodnak. Az erőteljes térbeliség, a geometriai formákon alapuló képszerkezet, valamint az avantgárd színházakból ismert marionett-bábuk a Bauhaus mechanikus színpadára emlékeztetnek. Szemben a korábbi évek expresszív-konstruktivista irányultságú képeivel, itt nem a mozgás és a dinamika, hanem egyfajta időtlenség teremti meg

a kép különleges atmoszféráját. Szűk egy évről van szó, így alig van néhány olyan képe Kádárnak, amely ebbe a ciklusba illeszkedik, jelenlegi ismereteink szerint csupán néhány darab. A *Concertina* merész, letisztult, modern térszerkezetével és visszafogott, de elegáns színeivel egészen egyedülálló az életműben. Kádár egy-egy külföldi útja előtt – vélhetően dokumentációs céllal – lefotóztatta az eladásra kivitt képeit. Többnyire sikeresen értékesítette

munkáit, így tapasztalatból tudta, hogy a képek nem kerülnek vissza se Berlinből se Amerikából, a kiállításokon szinte minden művét megvásárolják.⁵ A *Concertina* reprodukciója is szerepel abban a Rónai Dénes által fotózott albumban, melyben Kádár az általa legfontosabbnak tartott képeit gyűjtötte össze 1923-1927 közt.

JEGYZETEK:

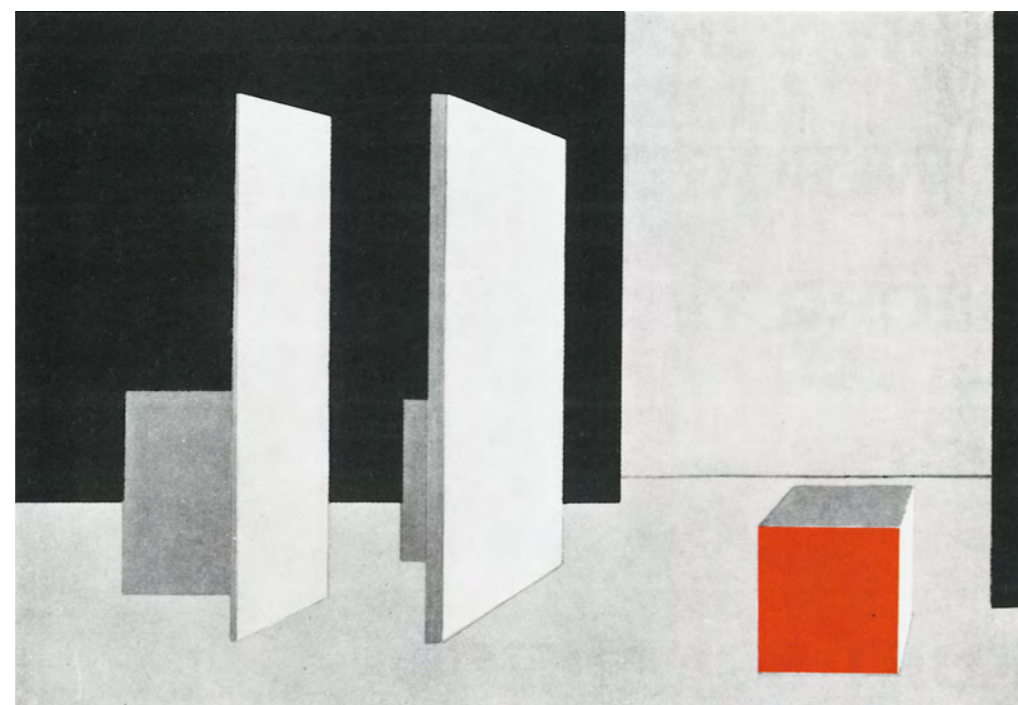
- 1 Frances Strauss: But is it art? The Brooklyn Citizen. 1928. június 24., 15.
- 2 Lillian Simons: Artists and their Art. Today is Brooklyn Museum Keynote. Times Union. (Brooklyn, New York). 1928. június 3., Vasárnap.
- 3 Bővebben lsd: Kádár Béla – Válogatás egy amerikai magángyűjteményből. Deák István és Deák Imre. szerk: Gergely Mariann. Virág Judit Galéria, Budapest, 2012.
- 4 Kádár works are at Art Museum. J. Douglas Hale, phd. The Arizona Republic, 1962. September 2. B-13.
- 5 Gergely Mariann: Kádár Béla ismeretlen képei üvegnegatívokon a Rónai Dénes hagyatékban. Artmagazin

KELEN ANNA

9. Péri László: Szoba
Yale University Art Gallery, Boston

10. Kurt Schmidt: Színpadi részlet a 'Mechanikus balett'-hez, 1923
Közli: Oscar Schlimmer-Moholy Nagy László-Molnár Farkas:
Die Bühne am Bauhaus, Bauhausbücher, München, 1924. 70.

13. Juan Gris: Gitár és kotta, 1926-1927
magántulajdon

14. Fernand Léger: Három zenész, 1930
Von der Heydt Museum, Wuppertal

